

ભારતના હનુમાન

આપણા લોકોની ક્ષમતાનો પૂર્ણ ઉપયોગ કરવા પર

કૃષ્ણ કુમાર

કામના સ્થળે રહેલા ભારતીયો મને હંમેશા તેમની કાર્યક્ષમતા દ્વારા પ્રભાવિત કરે છે. પ્રથમ આશ્ચર્ય ત્યારે થયું કે જ્યારે અમે લગભગ ત્રણ દાયકા પહેલાં પ્રાયોગિક ધોરણે અમારી ઓફિસમાં કોમ્પ્યુટર / વર્ડ પ્રોસેસર દાખલ કર્યો હતો. મદદનીશ એક જ દિવસમાં ૨૫ પાના ટાઇપ કરી શક્યો હતો. ટાઇપરાઇટર પર સામાન્ય રીતે દરરોજ પાંચથી છ પાનાં સુધી જ ટાઇપ થઈ શકતા હતા. મેં વિચાર્યું કે તે કદાચ અપવાદ હતો અથવા તો વ્યક્તિગત શ્રેષ્ઠતાનું ઉદાહરણ.

પરંતુ જ્યારે મેં ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ મેનેજમેન્ટમાં પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ પ્રોગ્રામ(પીજીપી) ની બેઠકોમાં ૩૫ થી ૧૦૫ સુધી વધારો કર્યો હતો, ત્યારે બિન-અધિકૃત કર્મચારીઓની સંખ્યા પહેલાની જેટલી જ રહી, પણ દરેક વિભાગ અને કાર્યાલયોમાં - ડુપ્લિકેટિંગ રૂમ, વિદ્યાર્થી બાબતોના કાર્યાલય અને પ્લેસમેન્ટ ઓફિસ, પી.જી.પી. કચેરી, લાઇબ્રેરી અને એકાઉન્ટ્સ ઓફિસના કામમાં ત્રણ ગણો વધારો થયો હતો. શિક્ષણ બાજુ પર, ફેકલ્ટી મેમ્બરની સંખ્યામાં ૨૨ થી ૨૪ નો સાધારણ વધારો થયો હતો. (તે આગલા વર્ષમાં ૨૨ થી ૨૦ સુધી નીચે આવી હતી).

જાણે આ કર્મચારીઓની ચમત્કારિક શક્તિઓને સમજવા પૂરતું ન હોય એમ, જ્યારે પીજીપીના વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા ૧૨૦ અને પછી ૧૮૦ અને ૨૬૦ સુધી પહોંચી, બિન-શૈક્ષણિક કર્મચારીઓની સંખ્યા મેં ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ મેનેજમેન્ટ કોલેજોડમાં કાર્યભાર સંભાળ્યો ત્યારે ૩૦ જેટલી હતી તે ૩૦ જ રહી હતી. આમ, મને જાણવા મળ્યું છે કે ૩૦ બિન-શૈક્ષણિક કર્મચારીઓ સંખ્યા પીજીપીમાં ૧૮૦ સુધીનો ક્રમશઃ વધારો સંભાળી શકે છે.

તે જ પરિસ્થિતિ ફેકલ્ટી નિ બાબતમાં હતી. ફેકલ્ટી મેમ્બરોની સંખ્યા ૨૦ હતી જ્યારે અમારી પાસે ૬૦ વિદ્યાર્થીઓ હતા. જ્યારે વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા ૧૨૦ જેટલી થઈ ત્યારે ફેકલ્ટી મેમ્બરોની સંખ્યા વધીને ૨૪ થઈ અને વિદ્યાર્થીઓનો આંકડો ૧૮૦ સુધી પહોંચી ગયો તો પણ એટલી જ રહી. આખરે ૨૬૦ વિદ્યાર્થીઓ થયા, પણ ફેકલ્ટી મેમ્બરો ૨૮ જ હતા.

આટલું જ નહીં, ફેકલ્ટી મેમ્બરોએ ઓનલાઇન પ્રોગ્રામ્સના ૨૪૦ વિદ્યાર્થીઓ, ૧૦-સપ્તાહ જેટલા ફેકલ્ટી ડેવલોપમેન્ટ પ્રોગ્રામ્સ અને મેનેજમેન્ટ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ્સ (એમડીપી)નો ભાર પણ લીધો હતો. અને બહુવિધ પરિષદોનું સંચાલન કરવા ઉપરાંત. કયા તબક્કે તેઓ સંપૂર્ણપણે ઉપયોગમાં લેવાઈ ગયા હતા, તે મને ખબર નથી.

નિષ્કર્ષ

પરંતુ હું આમાંથી તારણ કાઢું છું કે, ભારતીય કર્મચારીઓ અસાધારણ કામ આપવા સક્ષમ છે, માત્ર આપણે ઘણી વખત, પર્યાપ્ત પડકારના બેન્ચમાર્ક રાખતા નથી.

શું તેઓ હનુમાનની સમાન છે, જે મોટા પરિણામો પહોંચાડવાની ક્ષમતા ધરાવતા, પણ શાપને લીધે પોતાની ક્ષમતાઓની હદ યાદ રાખવામાં અક્ષમ હતા, જ્યાં સુધી તેમને કોઈ અન્ય વ્યક્તિ તેમને તેમની કાબેલિયત યાદ અપાવે નહીં? શું આપણે ક્યારેય આપણા લોકોની ક્ષમતાનો સંપૂર્ણપણે ઉપયોગ કરી શકીશું? મારા માટે, તે એક નેતૃત્વ અને માનવ સંસાધન વિકાસનો કોયડો અને પડકાર છે.

પ્રોફેસર કૃષ્ણ કુમાર ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેનેજમેન્ટ કોલિકોડના ભૂતપૂર્વ ડિરેક્ટર અને પ્રોફેસર રહી ચૂક્યા છે. kk661946@gmail.com